

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V X Y Z

Nr LUBELSKIE

13107

1. Obiekt
1624/2 KOŚCIÓŁ - KAPLICA p.w. ŚW. TRÓJCY
w zespole zamkowym

2. Czas powstania
2 poł. XII w/?/
w. XIV, XV i XVI

3. Miejscowość
LUBLIN

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

WIDOK
OD
WSCHODU

4. Adres
ul. Zamkowa 1
nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna
lubelskie
województwo

gmina pow. miejski

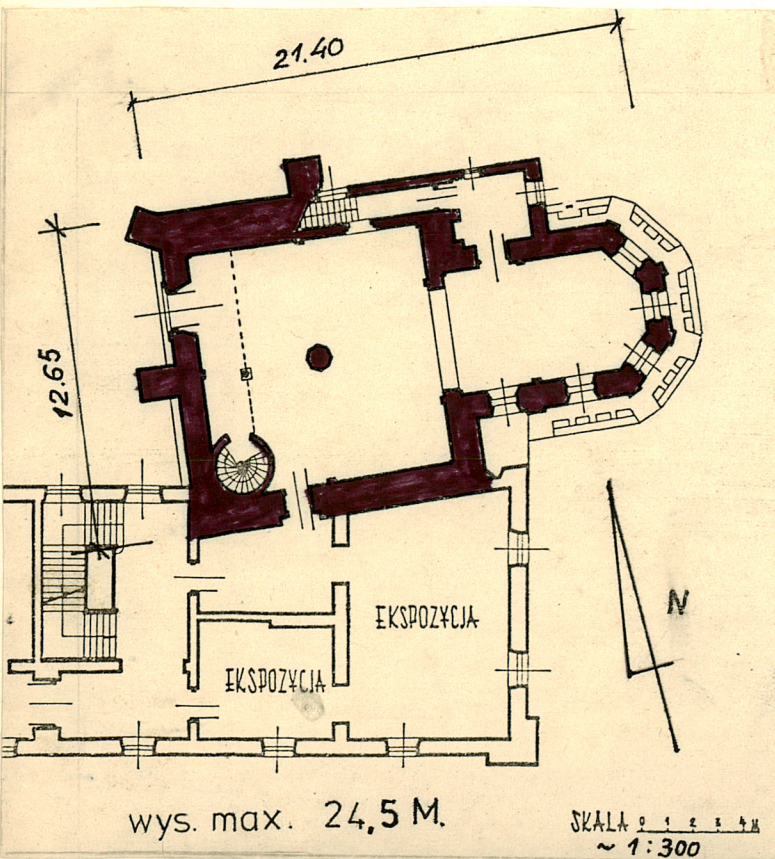
6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975
województwo
powiat

8. Właściciel i jego adres
Muzeum Okręgowe
w Lublinie, ul. Zamkowa 1

9. Użytkownik i jego adres
Muzeum Okręgowe
w Lublinie, ul. Zamkowa 1

10. Rejestr zabytków
Nr A/3 data 1956.05.24
A/161 25.07.1967

W drugiej połowie XII wieku gród lubelski był już siedzibą kasztelana, jednej z największych kasztelanii w Polsce. W obrębie grodu znajdował się kościół, jak sądzi Wojciech Koziejowski, murowany, którego reliktyw można zapewne doszukiwać się w obecnej najniższej kondygnacji aktualnego kościoła - jego krypcie.

W XIV wieku po rozgromieniu Tatarów król Kazimierz Wielki podjął decyzję budowy murowanego zamku w Lublinie.

W południowo-wschodnim narożu wzgórza stał murowany kościół zamkowy. Był on wówczas budowlą jednokondygnacyjną z poligonalnym prezbiterium i kryptą. Prezbiterium zwieńczone było blankami, leżało w obwodzie murów obronnym i łączyło się z nimi za pomocą krytych przejść.

Za panowania Władysława Jagiełły na koszt Rady Miejskiej Lubelskiej został przebudowany na przełomie XIV i XV wieku kościół zamkowy. Po podwyższeniu jego ścian powstała świątynia dwukondygnacyjna z wcześniejszą kryptą. W bryle budowli dominowały wtedy dwa, strome schodkowe szczyty, które przetrwały do lat pięćdziesiątych XVII stulecia. Dolną kondygnację kościoła przeznaczono na kryptę dla zmarłych kapłanów i miejscowych dostojników, górną dla kultu religijnego. We wnętrzu świątyni poligonalne prezbiterium i kwadratowa nawa sklepienie były żebrowo-o, a sklepienie nawy podtrzymywał centralnie osadzony filar. Ten element konstrukcji

Sytuacja:

Kaplica usytuowana jest w południowo-wschodnim narożniku obecnej zabudowy wzgórza zamkowego. Włączona jest od strony południowej w obwód zabudowy zamku, granicząc bezpośrednio z fragmentem zachowanego zamku renesansowego /narożnik pld.-wschodni/. Zajmuje południowo-wschodni narożnik i krawędź wzgórza uformowanego ponownie w latach 20-tych XIX wieku, w związku z budową zamku - więzienia.

Materiał, konstrukcja, technika:

Budowa zbudowana z grubej cegły palonej na zaprawie wapienno-piaskowej, w wątku gotyckim - polskim. Dolne partie fundamentowe wraz z kryptą zbudowane z kamienia wapienia łamanego.

Szczyt zachodni z renesansową artykulacją architektoniczną, otynkowany. Więźba dachowa drewniana, krokwiowo-jętkowa, sklepienia między pierwszą i drugą kondygnacją /nie licząc krypty/ kolebkowe z gurtami. Sklepienie w krypcie kolebkowe.

Sklepienia w najwyższej kondygnacji żebrowe /w prezbiterium/ i palmowe oparte na słupie w nawie.

Dach kryty blachą miedzianą.

Posadzka w najwyższej kondygnacji ceramiczna, glazurowana. Pozostałe ceramiczne i betonowe.

Schody w grubości muru z cegły ceramicznej i kamienia.

Otwory okienne - parter: jednoskrzydłowe, ościeżnicowe, od wnętrza szklone na ołów /antykompensacyjne/ 3 szt.

" - górna kondyg.: ostrołukowe, jednoskrzydłowe, z zewnątrz drobne podziały 6, 8 i 10 kwaterowe, od wewnątrz szybki gomółki 6 ką szklone w ołów.

Otwory drzwiowe - parter - drzwi jednoskrzydłowe, okuwane taśmą stalową i blachą.

" - górna kondygn.: ozdobne drzwi, płycinowe, dwuskrzydłowe, szklone podwójnie z 12 - podziałami.

Rzut:

Prezbiterium na planie prostokąta zamknięte trójbocznie. Nawa kwadratowa ze słupem w środku planu. W ścianie północnej w jej grubości schody. W narożniku pld.-zach. okrągła klatka schodowa z drewnianymi schodami na drewniany balkon, chóru muzycznego. Z prezbiterium wejście do zakrystji na planie kwadratu.

Bryła:

Budowla trzykondygnacyjna /krypta + 2 kondygnacje/. Dach dwuspadowy, nad apsydą namiotowy. Dach nad zakrystią jednospadowy.

<p>14. Kubatura</p> <p>krypta - 78 m³ kościół dolny - 720 m³ kościół górny - 1442 m³ łącznie - 1940 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>krypta - 28 m² kościół dolny - 112,5 m² kościół górny - 120,0 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>sakralne</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>muzealne</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Po wyzwoleniu w 1954 r. zespół zamkowy został przeznaczony na cele kultury /muzeum i dom kultury/. W latach 1958-1966 prowadzone były prace remontowe, adaptacyjne i konserwatorskie, które w kaplicy miały na celu plastyczne jej wyodrębnienie z zespołu XIX-wiecznych zabudowań i przywrócenie jej pierwotnego wyglądu. Odbito wtedy zewnętrzne tynki, pozostawiając tylko otynkowany, renesansowy szczyt kościoła. Naprawiono również szereg uszkodzeń w kościele wg projektu inż. arch. Wacława Podleńskiego.</p> <p>We wnętrzu świątyni zakonserwowano i częściowo zrekonstruowano zabytkowe freski pod kierunkiem prof. Bohdana Horconiego przy współpracy Karola Dąbrowskiego i Marii Orthweinowej.</p> <p>Nieukończona w pełni restauracja architektoniczna świątyni w 60-tych latach ujemnie wpłynęła na stan zachowania zabytkowych fresków. Aby temu przeciwdziałać i stworzyć optymalne i stabilne warunki, decydujące o stanie zachowania malowideł wymieniono: niesprawny, ceramiczny dach kościoła na miedziany, dotychczasowe okna, na okna chroniące przed kondensacją pary wodnej oraz zabezpieczono teren posadowienia budowli.</p> <p>W 1973 roku wznowiono prace konserwatorskie, które z przerwami trwają do dnia dzisiejszego, objęły również one strukturę renesansowego, kamiennego portalu na fasadzie świątyni.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>fundamentów - dostateczny ścian zewnętrznych - dobry sklepień - dobry dachu - bardzo dobry instalacji - dobry</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Ukończenie przewlekłe trwających prac konserwatorskich, a następnie rozważyć sposób użytkowania obiektu, jego zamknięcie jest, jak się wydaje, jedną z przyczyn zagrożenia polichromii.</p> <p>Wskazane byłoby również rozważenie możliwości przywrócenia kaplicy swego historycznego wyposażenia i ewentualnie nawet swej pierwotnej funkcji.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

25. Opracował

mgr Wojciech Koziejowski, styczeń - luty 1991 r.

tekst imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr Wojciech Koziejowski 03.1991
..... imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. mgr Wojciech Koziejowski 03.1991
..... imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

22. Bibliografia

W. Koziejowski, Późnoromańskie formy stylowe w architekturze wieży na zamku lubelskim, Studia i materiały lubelskie nr 8 lub 9 /brak daty i nr na odbitce/.

W. Koziejowski, Dwa romanizmy na lubelszczyźnie, praca doktorska, KUL, 1990 r.

Irena Buczkowa, Historia zespołu architektonicznego wzgórza zamku w Lublinie /w świetle najnowszych badań i odkryć/, PTTK Lublin, 1977.

Mieczysław Kurzętkowski, Prace konserwatorskie - województwo lubelskie /1952-1966/, Ochrona Zabytków 1967, nr 4, c.d. wkładka nr 3

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Patrz ikonografia poz. 23, Zespół zamkowy - karta zbiorcza

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki 1,2,3.

1. Miejscowość LUBLIN	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ - KAPLICA p.w. ŚW. TRÓJCY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
--------------------------	--	--

c.d. poz. 12

kościół był charakterystyczny dla fundacji sakralnych króla Kazimierza Wielkiego.

Po przebudowie kościoła wnętrze jego zostało wyposażone w bogatą polichromię w stylu rusko-bizantyjskim. Wykonali ją malarze ruscy pod kierunkiem mistrza Andrzeja. Dnia 10 sierpnia 1418 roku malowidła zostały ukończone, świadczy o tym tablica fundacyjna z sygnaturą Andrzeja, umieszczona w łuku tęczowym kościoła. Sklepienie i ściany świątyni pokryte zostały scenami religijnymi, zaczerpniętymi ze Starego i Nowego Testamentu oraz wyobrażeniami archaniołów, aniołów, serafinów i tronów. Pojawiły się również różnorodne ornamenty roślinne i geometryczne. Wśród przedstawień religijnych znajdują się dwa portrety Władysława Jagiełły.

Styl malowideł, jak też program ikonograficzny nawiązuje do kanonów sztuki bizantyjskiej, chociaż również na freskach w prezbiterium znać już wpływy sztuki Zachodu.

Na przełomie XV i XVI wieku podjęto przebudowę i rozbudowę zamku w stylu renesansowym. Przyczynili się do tego walcie starostowie lubelscy Stanisław i Jan Tęczyńscy.

Gotycki kościół Św. Trójcy uległ również przebudowie. Wejście do świątyni znajdowało się na poziomie drugiej kondygnacji i ujęte było w renesansowy portal z herbem "Topór" Tęczyńskich.

W latach wojen szwedzkich /1655-1657/ zamek został prawie całkowicie zburzony. Na wzgórzu zamkowym ocalały tylko: kościół Św. Trójcy, obok niego dzwonnica i dom mansjonarzy oraz wieża zamkowa.

W dobie Królestwa Polskiego w ramach ożywionej działalności inwestycyjnej Rząd zaplanował w Lublinie budowę gmachu więziennego, na miejscu zrujnowanego zamku. W latach 1823 - 1826 wybudowano na wzgórzu zamkowym część frontową i południową obecnej budowli w stylu neogotyckim.

Wieża i kościół włączone do nowego gmachu zostały otynkowane. Nowe tynki położono również we wnętrzu świątyni, przykrywając tym cenne malowidła.

W końcu XIX w. niewielkim przeobrażeniom uległ kościół zamkowy, spełniający funkcję kaplicy więziennej. Zewnętrzne schody świątyni zostały rozebrane, a portal przekształcono na okno. Wejście do kościoła umieszczono w dolnej kondygnacji zabytku.

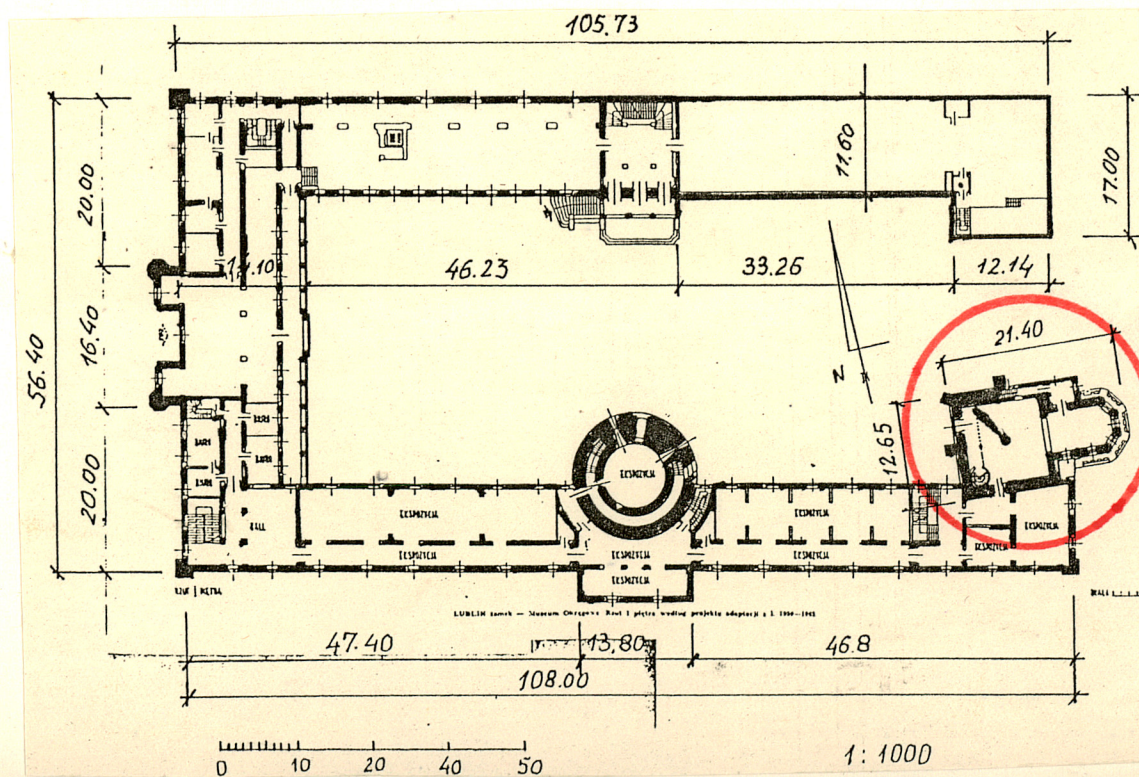
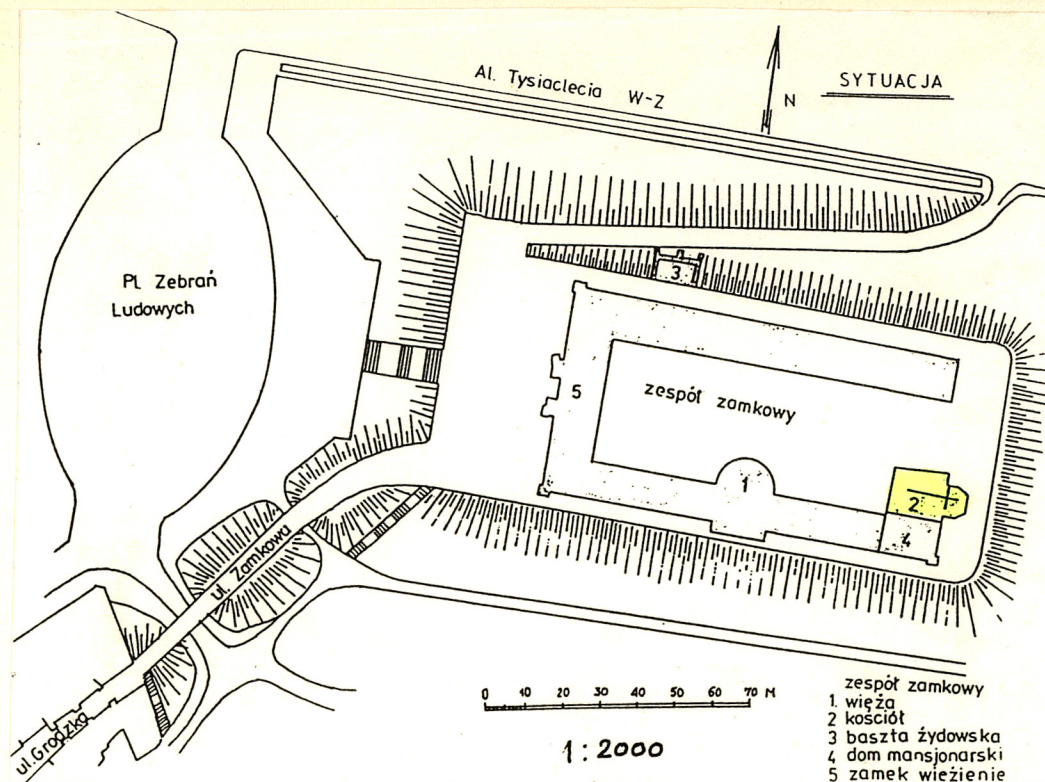
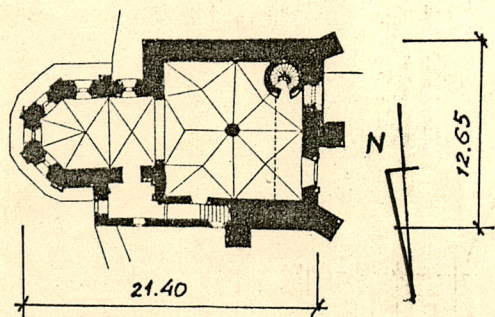
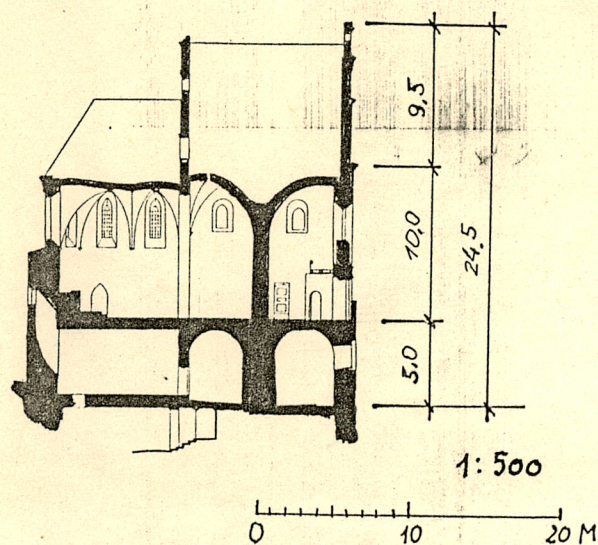
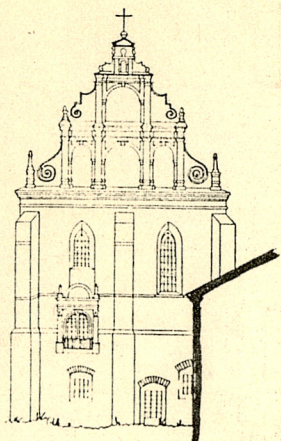
W 1897 roku artysta malarz Józef Smoliński odkrył w nim fragmenty XV-wiecznej polichromii. Prace restauracyjne przy polichromii prowadzone były w latach 1917-18 pod nadzorem prof. Juliana Makarewicza przy współudziale Stefana Matejki /krewnego Jana/ i Władysława Rupy. Dalsze prace konserwatorskie trwały w latach 1921-23 pod kierunkiem prof. Edwarda Trojanowskiego.

W 1954 roku zamek został przeznaczony na cele kultury. Prace konserwatorskie przy kościele Św. Trójcy prowadzone były w latach 1958-1966 i miały na celu plastyczne wyodrębnienie świątyni z zespołu XIX-wiecznego zamku.

Wkładkę założył: mgr Wojciech Koziejowski 23.11.1991
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: BDZ Lublin

VERTE

1. Miejscowość LUBLIN	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ - KAPLICA p.w. ŚW. TRÓJCY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
--------------------------	--	--

c.d. poz. 12

Odbito wtedy zewnętrzne tynki, pozostawiając tylko renesansowy szczyt kościoła. Naprawiono również szereg uszkodzeń w kościele według projektu inż. arch. Wacława Podleńskiego.

We wnętrzu konserwowano w dalszym ciągu freski pod kierunkiem prof. Bohdana Harconiego przy współpracy Karola Dąbrowskiego i Marii Orthweinowej.

W latach 1976 i nadal z przerwami, w kaplicy prowadzone są prace konserwatorskie przy zabytkowej, zagrożonej pleśniami polichromii. Prace prowadzone były pod kierunkiem dr Stawickiego a później przez PKZ-ty. W tym czasie wymieniono pokrycie dachu z ceramicznego na wykonane z blachy miedzianej. Dotychczasowe okna zastąpiono oknami chroniącymi przed kondensacją pary wodnej oraz zabezpieczono posadowienie budowli.

c.d. poz. 13

Elewacje:

Główna - dwukondygnacyjna z ozdobnym szczytem, oszkarpowana od strony północnej i w połowie elewacji. W dolnej kondygnacji dwa okna prostokątne z nadprożem odcinkowym oraz otwór drzwiowy, do którego wejście po dwóch schodkach.

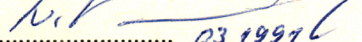
Druga kondygnacja rozdzielona centralną szkarpą na dwa pola w których dwa okna ostrołukowe otwierające się na chór muzyczny.

Szczyt trzykondygnacyjny, rozczłonkowany choryzontalnie gzymsami profilowanymi. Dolna kondygnacja szczytu rozczłonkowana wertykalnie czterema pilastrami a między nimi trzy blendy zamknięte łukami półcyrklowymi. Po bokach spływy wolutowe i obeliski flankujące. Druga kondygnacja szczytu podzielona dwoma pilastrami, między którymi blenda, analogiczna do niższej, po bokach podwójne spływy, rozdzielone schodkami, na dole wolutowe, flankowane obeliskami.

Trzecia kondygnacja z pseudopodziałem horyzontalnym podpartym dwoma pilastrami, między którymi blenda.

Spływy schodkowe, na dole wolutowe. Całość zwieńczona przyczółkiem z tympononem w osi którego zwieńczenie z kulą i krzyżem stalowym, promienistym.

Elewacja północna ujęta jest dwoma szkarpami /wspólna narożna na styku z fasadą frontową oraz centralna w połowie jej szerokości/. Narożna od strony północno-wschodniej, zastąpiona była zapewne podparciem muru obwodowego. Lewa górna partia tej elewacji wyposażona jest w motyw trzech arkadek z dwułęczem. Na prawo od centralnej szkarpy, jedno okno ostrołukowe.

Wkładkę założył: mgr Wojciech Koziejowski 03.1997
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: BDZ Lublin

WIDOK OD ZACHODU

WIDOK OD PŁN. ZACHODU

WIDOK OD POŁUDNIA

WIDOK OD PÓŁNOCY

1. Miejscowość LUBLIN	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ - KAPLICA p.w. ŚW. TRÓJCY	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
--------------------------	--	--

c.d. poz. 13

Cała elewacja opracowana w gotyckim wątku - polskim.

Elewacje prezbiterium zdominowane wspólnym wyrazem architektonicznym wyrażającym się zaakcentowaniem niższych partii murów starszego kościoła, gotyckimi blankami nad którymi gotyckie ściany trójbocznego prezbiterium świątyni XV-wiecznej w której gotyckie okna.

Wnętrze:

Krypta jednoprzestrzenna /pod prezbiterium/ na planie prostokąta, przesklepiona kolebką, do której wejście z nawy głównej sklepionym korytarzykiem ze schodkami.

Dolna kondygnacja kościoła o charakterze również krypty. Nowa podparta potężnym filarem wspierającym sklepienia kolebkowe i krzyżowe.

Prezbiterium na planie prostokąta, przykryte kolebką.

Najwyższa kondygnacja w której nawa podparta wysmukłym filarem - słupem wspierającym sklepienie gwiaździste - palmowe, żebrowe. Prezbiterium na planie prostokąta sklepienie krzyżowo-żebrowo i że-browo.

W nawie klatka schodowa w oddzielnej cylindrycznej konstrukcji z której wejście na drewniany chór muzyczny.

W północnej ścianie zaś wejście do sklepionej w grubości muru klatki schodowej do zakrystii, a przez jej wnętrze do prezbiterium.

Całe wnętrze tej kondygnacji wyposażone w polichromię o charakterze rusko-bizantyjskim z elementami wpływu sztuki zachodniej.

Wyposażenie:

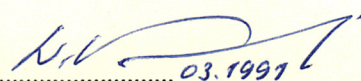
Historyczne wyposażenie usunięte po ostatniej wojnie z wnętrza świątyni. Główny ołtarz /jedno z najwartościowszych dzieł późnorennesansowej snycerki, nie tylko na tym terenie znajduje się obecnie w kościele Św. Wojciecha poddane na przełomie lat 1970/80 zabiegom konserwatorskim/.

Instalacje:

Elektryczna, kanalizacyjna, przeciwpożarowa, antygromowa.

c.d. poz. 22

Adam Miłobędzki, Zamek i więzienie, /w/ Romantyzm - materiały sesji SHS, Warszawa, Listopad 1963, Warszawa 1967.

Wkładkę założył: mgr Wojciech Koziejowski 03.1991
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: BDZ Lublin